

Janine Ștefan-Sârbu:

„Fug de rutină“

Activitate în teatru și film: costumele pentru personajul principal Regina Maria din filmul *Triunghiul morții*, regia: Sergiu Nicolaescu; costumele pentru *Jocul de-a Shakespeare, one man show* Răzvan Mazilu (1997) ● costumele la spectacolul *O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale, regia: Mihai Măniuțiu (1998) ● costumele pentru *Autoportret 1940, one man show* Răzvan Mazilu; machiajul și vestimentația personajelor principale din filmul *Proprietarii de stele*, regia: Savel Stiopul; costumele pentru spectacolul *Ioana d'Arc*, regia: Mihai Măniuțiu; costumele pentru spectacolul *Barrymore*, regia: Gelu Colceag; producția costumelor pentru spectacolul *Saragosa – 66 de zile*, regia: Alexandru Dabija; costumele personajului principal feminin din filmul *Epicenter*, coproducție româno-americană, regia: Rick Pepin (1999) ● costumele pentru spectacolul de dans contemporan *Caleidoscop*, coregrafia: Miriam Răducanu; costumele pentru spectacolul *Îmbălzirea scorpiei*, regia: Mihai Măniuțiu; machiajul pentru filmul *Elite*, coproducție româno-americană, regia: Ion Ionescu; machiajul și costumele pentru filmul *Azilul*, coproducție româno-americană Miramax, regia: Gregory Gieras; machiajul și costumele pentru filmul *Martorul ocular*, regia: Costa-Gavras; costumele pentru spectacolul *De Pretore Vincenzo*, regia: Horațiu Mălăele (2000).

Privitorul trăiește imaginea ideală a lumii ca pe o întâmplare reală și ireală în același timp. El vrea să știe totul despre fast, eleganță, extravaganță la care, în mod normal, nu are acces. Când acționează telecomanda, una dintre cele mai la îndemână posibilități, vrea să evadeze. A și evadat! Dumneavoastră dispuneți de câteva „instrumente” de lucru prin care ieșiți în întâmpinarea acestor dorințe: vestimentația și adjuvantele ei: frumusețea facială bine întreținută, frumusețea trupească atent conturată, fardurile, miresmele. Să începem cu ele și cu tot ce v-a determinat să alegeți acest domeniu.

Există, cred, două răspunsuri, care sunt complementare. Primul se referă la mediul familiei. Părinții mei au

lucrat în industria confecțiilor și textilelor. În copilărie și adolescență, frecventam des atelierul de creație în care lucra tatăl meu. Am început prin a schimba garderoba păpușilor pe care le primeam cadou. Apoi, mai târziu, am trecut la garderoba mea. Deci, ar fi vorba de o tradiție în familie, de un mediu care m-a influențat. Întotdeauna am iubit hainele.

Foarte multe fete îmbracă păpuși, multe adolescente își fac rochiile, dar foarte puține devin designeri vestimentari.

E adevărat. Așa ajungem la al doilea răspuns. Pe măsură ce trec anii, cred din ce în ce mai mult că meseria asta m-a ales pe mine. Dacă aș lua-o de la capăt, nu mă văd făcând altceva. E un

mister aici, unul dintre acele lucruri ce se pot explica numai până la un punct. E vorba și de destin, cred. Viața ar fi avut ea grijă să-mi demonstreze că meseria asta nu mi se potrivește, dacă ar fi fost cazul. Am un foarte dezvoltat simț autocritic și, dacă aș fi intuit că nu sunt făcută pentru asta, m-aș fi oprit imediat. Până la urmă, cred că este vorba de comunicare. Toți trebuie să comunicăm. Iar meseria asta e modul meu de a comunica, de a interacționa cu lumea. Dacă nu avem un sens în viață, suntem pierduți.

Marele decodificator de mituri, cum a fost numit Roland Barthes, spune că „moda este un element indiscutabil al culturii de masă din

punctul de vedere al publicului feminin, mai ales". Într-un alt paragraf, adăuga: „Moda se trăiește pe sine ca un drept natural al prezentului asupra trecutului, refuzând dogmatic propriul trecut în numele zilei de mâine”. Cum putem interpreta spusele lui, concret, referindu-ne la experiențe trăite azi, acum?

Față de vremurile când Barthes scria aceste lucruri, astăzi, judecând evoluția globală a creației vestimentare și impactul ei asupra vieții omului, așa spune că lucrurile stau puțin altfel. Da, moda a impus și impune modele culturale, dar nu numai pentru femei. Și nu cred deloc că „și refuză dogmatic propriul trecut”. Moda există pentru a se schimba continuu, printr-un proces dialectic care, tocmai, extrage din trecut valorile sigure, verificate, reinterpretându-le mereu într-o cheie modernă, adaptată stadiilor parcurse de civilizația umană. De exemplu, în acest sezon, toate tendințele internaționale sunt interpretări și adaptări ale unor tendințe din istoria modei.

Putem vorbi despre modă, azi, despre acel „real fashion” ca despre impunerea „democratică” a stilurilor o dată cu apariția serialității industriale?

Da. În 1855 era inventată mașina de cusut. Asta a schimbat radical industria confecțiilor și textilelor, comerțul cu haine, precum și publicitatea legată de lumea modei. Mai mult, a schimbat enorm viața omului, obligându-l să-și modifice obiceiurile și viziunile. Principiul serialității a eliberat omul simplu de constrângerile vestimentației pe comandă. I-a oferit mai multe modele de haine diferite, la prețuri accesibile, schimbându-i structura garderobei, asigurându-i o mai mare flexibilitate în construirea imaginii personale și posibilitatea de a se responsabiliza. Intrând într-un magazin, omul a devenit singur responsabil de stilul hainelor pe care alege să le poarte, liber să-și construiască propria imagine după cum simte, după educație și după posibilitățile materiale. Vestimentația pe comandă, unicatele au rămas în categoria creației vestimentare. Astăzi, în toată lumea, principiul serialității prin care trăiește *prêt-à-porter*-ul ține în spate, financiar, creația de unicate sau *haute-couture*-ul. Moda reală este, știm azi, un aspect al teoriei comunicării. Este o formă de comunicare. Ea are un rol civilizator benefic. Orice bărbat sau femeie care se respectă va învăța, mai devreme sau mai târziu, importanța socială a purtării corecte a unui *costum clasic*. E un exemplu. Prin acest mod de a

comunica, oamenii își construiesc o imagine personală – element extrem de important azi. Am să vă mai spun că eu nu pot disocia moda reală de parfum. Cel mai vechi simț – mirosul – și cel mai complet simț informațional – văzul (90% dintre informații le primim prin intermediul văzului) – nu pot fi disociate în universul modei. De aceea, toți marii creatori vestimentari au creat și parfumuri. Așa spune că moda reală este un exercițiu democratic și liberal. Numai libertatea totală de expresie și comunicare oferă un mediu ideal pentru existența modei. Nu știu să fi existat vreun mare creator de modă sau să se fi lansat vreun curent viabil într-un spațiu social supus dictaturii. Spiritele creatoare nu se pot exprima plener decât în libertate.

Moda maschează realitatea sau îi dă o altă dimensiune, o altă semnificație?

Nu, moda nu maschează realitatea. Dimpotrivă. Ne ajută să ne cunoaștem mai bine expresia propriului trup, prin posibilitatea de a ne construi o imagine personală distinctă, de excepție, originală, în acord cu ceea ce suntem cu adevărat. Sunt oameni care, din tot felul de motive, neglijând moda, imaginea personală, s-au cantonat ani de zile într-un stil care nu-i reprezenta. Apelând la moda de calitate și la stilști, și-au descoperit – de multe ori, cu uimire – o nouă imagine, care le-a adus un succes nesperat. Dacă faci corect acordul dintre formă și conținut, trimiți mesaje pozitive despre tine. Ele sunt receptate imediat și contribuie la îmbunătățirea relațiilor interumane. Pe de altă parte, un veșmânt nu are valoare decât dacă se află într-un acord armonios cu trupul pe care îl îmbracă și cu personalitatea pe care o exprimă. Sigur, e adevărat că moda ne ajută să ne atenueăm defectele și să ne punem în valoare calitățile. Dar tocmai asta este una dintre regulile succesului social.

Când și prin ce devine moda o artă, când și prin ce devine trupul un „semnificant”?

Nu cred în împărțirea artelor în majore și minore. Există doar artă – valoare estetică – sau non-artă, non-valoare. Așa cum spunea și Enescu despre muzică: există muzică bună și muzică proastă. Atât. Oamenilor le este mai greu să înțeleagă, în România, după zeci de ani de comunism, ce înseamnă acel *art du vivre*, impus de francezi. Teoreticienii și promotorii curentului *dandy* au mers chiar mai departe – ei afirmă că un *dandy* trebuie să-și facă din propria viață o operă de artă, incluzând aici, firește,

și imaginea personală, adică *look*-ul. Asta nu se rezumă doar la haine și parfum, ci presupune o întregă viziune asupra vieții, exprimată printr-o atitudine clar asumată, coerentă, originală. Vorbim despre *life style*, stilul de viață. Moda nu devine o artă, ea este o artă, folosită mai bine sau mai prost, în funcție de subiect. Omul modern are mai multe straturi de citire și toate compun acest *life style*.

Stilul de viață spune întotdeauna cine suntem și spre ce tindem?

Da. Inadecvarea apare atunci când există o fractură între formă și conținut, între aparență și esență, între

Schiță de costum pentru îmblânzirea scorpiei

ceea ce suntem, de fapt, și ceea ce vrem să arătăm că suntem, între ceea ce putem să facem în mod real și ceea ce am vrea să facem, între posibilități și aspirații.

Arta de a-ți construi o imagine personală de bun-gust nu se măsoară doar în sumele de bani cheltuite pe îmbrăcăminte, nu?

Dacă avem acasă o colecție de tablouri și sculpturi de valoare, nu o putem căra cu noi zilnic, pentru a spune celorlalți: ia uite ce om de bun-gust sunt eu! În schimb, look-ul vestimentar este expresia stilului nostru de viață. Prin intermediul lui alegem, suntem aleși, ne poziționăm și ne exprimăm atitudinea. Este un fel de manifest vizual.

na, Radu Munteanu, Puiu Antemir, Alexandru Darie și Maria Miu. De la toți acești profesioniști am învățat enorm și cred că am reușit să-i conving, la rândul meu, că, pentru un om, un veșmânt adecvat este cel puțin la fel de valoros ca un costum pentru personajul de teatru sau de film. Apoi, propunerile de colaborare s-au ținut lanț. Pentru anumite spectacole de teatru și filme, am conceput și realizat costumele. Pentru altele, am fost doar producătorul costumelor. De exemplu, pentru spectacolul *Saragosa*, montat de Alexandru Dabija, am produs costumele create de Irina Solomon și Dragoș Buhagiar. De asemenea, pentru filmul pe care Costa-Gavras îl turnează în România, la studiourile Media PRO, voi produce aproximativ 6 000 de costume, create de Edith, designerul său permanent, cu care a lucrat vreo cinci filme. Principiul e același ca și în modă: crearea de personaje vestimentare. Costumul este complementar jocului actoresc. Veșmântul este complement *life style*-ului. Fiecare om e un personaj, în felul său. Pe scena societății, pe platoul de filmare sau pe scena teatrului.

Stilistul e chemat să-și spună cuvântul ca modelator al imaginii scenice. El gândește costumul ca să îmbrace „caractere”, dar și ca să dezvăluie universul lor lăuntric. Apoi, actorul trebuie să facă haina să trăiască. E binecunoscuta „adekvare la costum”.

Cum ați ajuns la expresivitatea obiectului vestimentar în spectacolele la care ați fost invitată să colaborați?

Expresivitatea nu trăiește decât dacă e autentică; gratuită, forțată sau falsă, nu e decât o grimasă, o schimonoseală, o caricatură. Expresivitatea autentică înseamnă adekvare creatoare la datele personajului. Dacă, pentru modă, documentarea socială e esențială – pentru a veni exact în întâmpinarea dorinței clienților și cerințelor unor stiluri de viață clar definite –, în teatru și film cercetarea stilistică are același scop: cunoașterea personajului uman, a cărui personalitate trebuie exprimată complementară de costum. Dacă expresivitatea vestimentară a personajelor create de mine pentru film și teatru a fost percepută ca autentică și valoroasă, atunci înseamnă că am intuit corect personajul în cauză.

Pe vremea când filmul mondial se întreține din bogăție și „glamour”, vedetele, prin creatorii lor, impun nou linia și cromatica vestimen-

Marin Moraru, Marcel Lureș și Gheorghe Dinică, în costume semnate Janine (O noapte furtunoasă, la Odeon)

Sigur că nu. Eleganța înseamnă sinceritate: adekvare stilului la coordonatele proprii personalități. Asta nu se poate face fără cunoaștere de sine, cultură, bun-simț, respect. E adevărat că acela care se respectă cu adevărat pe sine îi respectă și pe ceilalți. Eu văd în asta un permanent control al sinelui, pornit de la o atență auto-evaluare. Construită pe aceste coordonate, imaginea personală capătă prima și poate cea mai importantă valoare: autenticitatea. Astfel, ea este apărută de riscurile ridicolului, *kitsch*-ului, exceselor. Pentru mine, omul modern este normal din toate punctele de vedere, adică echilibrat, suveran, dar tolerant, aflat într-un permanent control creativ al exprimării viziunii sale despre lume, printr-o sumă de atitudini ce creează *life style*-ul. Acest om nu se ferește de excese, dar știe să le administreze, pentru că și le asumă conștient până la capăt. Este exact diferența dintre joacă și joc. Jocul inteligent nu este niciodată gratuit. Joaca e o glumă. E adevărat că granița dintre ele este extrem de ușor de încălcat.

Spuneați, la un moment dat, că un personaj vestimentar valoros devine un model cultural...

Un veșmânt îți permite să refaci o epocă, un moment, o lume sau un caracter. Motivul jocului, al deghizării, al schimbării de identitate și al intrării într-un alt destin, toate acestea țin de starea specifică teatrului, filmului, actoriei mai ales. Cum ați intrat în acest joc?

Când crezi un veșmânt-unicat, nu sunt suficiente doar un model-prezentator bun și un podium. Este nevoie și de o atitudine care să exprime unitatea dintre veșmânt și om-personaj. Pentru că, altfel, personajul devine o statuie, un obiect de expoziție. De aceea, toate prezentările mele au fost niște puneri în scenă – spectacole. Cred că acesta a fost primul pas spre lumea costumului de teatru. Viziunea mea despre armonia om-veșmânt i-a făcut, cred, pe oamenii de teatru și film să-mi propună diferite proiecte. Omul și expresia sa tradusă în imaginea vestimentară creează împreună un personaj. Contemporan sau istoric. Primul om de teatru care mi-a propus o colaborare pentru un spectacol a fost Mihai Măniuțiu. Dar colaborasem și anterior cu oameni de teatru și film pentru spectacolele mele vestimentare – scenografi și regizori: Irina Solomon și Dragoș Buhagiar, Ovidiu Bose Paști-

tară ca pe o expresie a „bontonului”. Filmul mondial rămâne în continuare cel mai fertil producător de mituri. Ați avut ocazia, rară, să lucrați pentru un mare regizor: Costa-Gavras. V-au biruit emoțiile sau ați încercat să le biruiți dumneavoastră pe ele?

Pentru mine este o mare onoare să intru fie și numai într-un colț din laboratorul de creație al marelui regizor Costa-Gavras. Faptul că mi-a solicitat colaborarea mă obligă să fiu eu însămi, autentică, deschisă, concentrată. Pentru ca lucrurile să meargă bine într-o echipă adevărată, fiecare trebuie să intre în starea de seninătate și detașare propice creației. E vorba de conștiința propriei valori. Dacă Costa-Gavras m-a luat în echipa lui, înseamnă că a văzut de ce sunt în stare și că are încredere în mine. Asta înseamnă că trebuie să fiu lucidă și calmă, nu inhibată sau complexată. Trebuie să-mi exprim punctul de vedere, să-mi fac bine treaba pe segmentul care mi-a fost încredințat. Etapa emoțiilor a trecut. Eu nu pot să trăiesc zilnic „dulcea ameteală” a plăcerii de a lucra cu unul dintre cei mai mari regizori din lume. Echipa și regizorul au avut nevoie de 6 000 de costume. Asta a trebuit să fac eu, pe asta trebuie să mă concentrez. Șam-

pania și celelalte bucurii le împărțim după premieră. Dacă ai șansa să și se propună așa ceva, nu eziți. Înseamnă că acela care și-a propus are încredere că poți să o faci. La așa ceva se răspunde apucându-te imediat de treabă. Timpul e neprețuit.

Cum se desfășoară o zi – grea sau ușoară – din viața dumneavoastră?
Fug de rutină. Rutina omoară, nu are a face cu creația. Nu am zile grele și zile ușoare, pentru că nu pot să stau fără să fac ceva. Toate zilele sunt grele, pentru că muncesc. Dar de aici vine și frumusețea care alungă această greutate. În fond, ce ar însemna zile grele? Stres, probleme, oboseală? Dar asta înseamnă pur și simplu viață. Viața e frumoasă tocmai pentru bucuria pe care o trăiești când ai depășit un obstacol, când ai găsit o soluție, când ai învins. Dacă nu ai curajul să-ți asumi astfel viața, ești mereu nefericit. Chiar și în concediu lucrez, într-un fel. Fac planuri, mă eliberez de anumite lucruri pentru a mă gândi la altele, caut, studiez, mă inspir, călătoresc. Nu există odihnă absolută. Uneori, după o zi plină la atelier, în funcție de rezultate, mă simt excelent. Nu resimt apăsarea oboselii. Alteori, pot să am o zi cu un program mai ușor în care, în majori-

tatea timpului, mă gândesc, caut surse de inspirație, soluții, mă documentez, dar nu mă pot simți seara obosită pentru că, să zicem, nu am ajuns la un rezultat concludent, la o idee, nu am trecut dincolo de un anumit punct. Toate zilele sunt la fel de grele și de ușoare. Când îți place ceea ce faci, această plăcere atenuează greutatea.

Stilul, creatorul de modă sau de costum pentru scenă devine un personaj tot mai activ și mai important al zilei. Cred că această postură nu vă e străină și chiar vă „prinde”. Ce îmi răspundeți?

E vorba despre descoperirea frumosului! Mai târziu înțelegem puterea acestui lucru și, asumându-l conștient, contribuim fiecare la îmbunătățirea lumii. Dar asta judecă și valorizează întotdeauna ceilalți oameni, dacă și după ce ai expus public mesajul. Sunt un personaj activ? Fără îndoială. Important? Poate. Se va vedea mai târziu și se va aprecia corect doar în planul rezultatelor artistice. Nu mă gândesc la asta. Mă rezum la ceea ce știu sigur: că fac o meserie care îmi place, care mi se potrivește și că mă aflu pe drumul cel bun.

Julietta Țintea

Sf — flash

Bun să fii, noroc să ai...

Ați întâlnit vreodată un actor, unul singur, care să recunoască de bunăvoie că ar fi netalentat, sau inutil în teatrul în care lucrează? Aș! Veți auzi, în schimb, că n-a avut noroc, că e ghinionist, sau – dacă e acتریță – că a fost marginalizată fiindcă nu s-a „încurcat” cu regizorii sau cu directorul.

Pe de altă parte, cunosc directori care tună și fulgeră împotriva unor angajați „care iau salariile – și nu mici – de pomană, pentru că, de fapt, aduc un aport insignifiant progresului instituției”; care progres, dacă te uiți bine, nici nu știi de unde să-l iei... Pe cei bătrâni, se plângă alt director, îi mai țin ca să-i ajut să nu moară de foame, că pensiile sunt rușinos de mici, dar nu toți mai sunt capabili să joace roluri importante (memoria, sănătatea); pe cei tineri însă... Și aici încep tunetele și fulgerele: „N-au talent, nu știu să rostească, de cultură ce să mai vorbim!... Nu înțeleg cum au reușit să termine o facultate. Și mai sunt și nedisciplinați ori au vicii din cele greu de suportat, cum ar fi plăcerea alcoolului”. Tot ce poate spune este că-i va da afară.

Voi aduce aici un exemplu care-i contrazice pe asemenea directori. La Oradea, o foarte tânără și frumoasă acتریță – nu-i spun numele – s-a aflat anul trecut pe

punctul de a fi elegant sfătuită să-și caute alt post, poate într-un teatru mai puțin exigent, vezi Doamne... Norocul i-a surâns însă și s-a văzut distribuită, după două-trei figurații, de către un regizor din celălalt colț al țării, care a intuit că are talent, într-un rol principal, greu, de care s-a achitat cu brio, fiind pe drept lăudată de critici și tot pe drept îndelung aplaudată de public. Au urmat alte două roluri, diferite ca factură; în ambele a strălucit. La ora aceasta nu numai că nu-i mai recomandă nimeni să caute alt teatru, dar conducerea e fericită că are o asemenea acتریță și se străduiește să-i găsească piese potrivite.

Uneori e bine să ai o trupă stabilă, ce se formează treptat, prin spectacole victorioase, dar și prin... glorioase eșecuri, e bine să ai sentimentul că ai contribuit la „nașterea” unui actor important, e bine să ai măcar un regizor permanent, care să-i adune pe artiști în jurul lui și, desigur, al unor idei, al unui program. Tot atât de adevărat este și că te poți simți încurcat de prea mulții actori cărora nu știi ce să le ceri și cum să-i folosești. Sunt directori și directori...

Elisabeta Pop